International Online Journal of Educational Sciences, 2015, 7(1), 230-241

iojes
www.iojes.net

International Online Journal of Educational Sciences

ISSN: 1309-2707

Evaluation of Turkish 1st Class Textbook in Term of Image-Text Relation

Bayram Baş[1] and Funda İnan Yıldız[2]

[1]*Yildiz Technical University, Faculty of Education, Turkey;* [2]*Istanbul Aydin University, Institute of Social Sciences, Turkey.*

ARTICLE INFO

Article History:
Received 18.09.2014
Received in revised form 15.11.2014
Accepted 27.11.2014
Available online 01.03.2015

ABSTRACT

Turkish lesson is the most basic step in which language development process is placed on formal education in line with acquisitions established, from reading-writing training process to the last class of secondary school. In this process, it is an unquestionable fact that Turkish textbook is the most leading material in bringing and development of four basic language skills. Even if Turkish textbooks are prepared according to constructivist approach taken as a basis in education programs in our country, when acquisitions which are targeted to access are taken into consideration, it was revealed in many studies that textbooks have different problems in instructional aspect. One of the important instructional features of textbooks is illustrations used together with texts. In this study, texts and illustrations in elementary school 1st Class Turkish textbook belonging to Zambak Press were examined in terms of image-text relation. In the research that is a descriptive study, document review method was used. Number of illustration used in text, positioning form of illustrations in text, colors used and relativity of colors to child were evaluated according to image-illustration relation categories. Adequate image-text relation was found only in 18 of 56 illustrations examined in the study. 26 of illustrations are not adequate in terms of image-text relation. It was found that relation is partially adequate in 12 of illustrations.

© 2015 IOJES. All rights reserved

Keywords:
Textbook/Turkish textbook, Image, text, illustration, relativity for child.

Extended Summary

Purpose

This study was conducted for the purpose of reviewing relation of illustrations with text and determining the positioning forms of images in 1st Class Turkish Textbook.

Method

Population of this study is 1st Class Turkish textbook belonging to Zambak Press which is instructed in elementary schools in Turkey in 2013-2014 school year. Sampling of the study is consisted of 4 informative texts, 6 narrative texts, 2 poems and 56 illustrations found in related Turkish textbook. Illustrations in each text discussed were reviewed in terms of text-illustration relation. Listening and free reading texts and illustrations belonging to these were excluded from the scope of the study.

Results

In this study, 56 illustrations belonging to 12 texts were reviewed in terms of image-text relation. It was found that at least four illustrations and at most seven illustrations were used for each text. Image-text relation was found in adequate level in 18 of illustrations. While 26 illustrations had not adequate relation, it was understood that image-text relation was partially adequate in 12 of illustrations.

[1] Corresponding author's address: Yildiz Technical University, Faculty of Education, Department of Turkish Education, Davutpasa Campus Esenler /Istanbul Turkey
Telephone: +90 (212) 3834862
Fax: +90 (212) 3834808
e-mail: bayrambas@gmail.com
DOI: http://dx.doi.org/10.15345/iojes.2015.01.019

© 2015International Online Journal of Educational Sciences (IOJES) is a publication of Educational Researches and Publications Association (ERPA)

Discussion and Conclusion

While there has been an increase in use of illustration in written textbooks in our country, it is not possible to say the same for quality of illustrations (İşler, 2003). It will be understood that Turkish textbooks are not in desired level both in terms of content and illustration design in our country when textbooks purchased from foreign country for using in foreign language education or textbooks offered by developed countries are taken into consideration (Karatay, Pektaş, 2012:200).

While illustrations not related with text have no function in learning, illustrations used for the purpose of only elaboration may cause child to move away from text. Even if use of illustration is effective in terms of keeping in memory in concept teaching, illustrations that are independent from text or contradict with text may cause concepts to be learnt in the wrong way. In review, it was found that illustrations sometimes either get ahead or fall behind the text. Child wants to see illustrations he/she understands in the text by reading. Otherwise, illustrations will have no informative function.

In the light of these information, it should be particularly addressed that it is an obligation of establishments preparing textbooks to work with expert and illustrators. It should be paid attention that images will be suitable for related class level and will improve creative thinking skills and imagination of students. Also, different visual elements should be placed into textbooks. Classroom teachers should review image-text relation of Turkish textbooks and support the places where she finds deficiency with new illustrations for providing more effective education environments. Particularly, it should be applied to opinions of academicians and classroom teachers while preparing Turkish textbooks. Coordinated works of illustrators and authors are highly important in stage of textbook preparation. Experts preparing textbook should inform illustrators in regard to content, message and instructive aspects of texts and have them conducted studies in this aspect. This study may be extended in such way which will cover textbooks in all class levels in elementary school.

Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi

Bayram Baş[1] ve Funda İnan Yıldız[2]

[1]Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkiye; [2]İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye.

MAKALEBİLGİ

Makale Tarihçesi:
Alındı18.09.2014
Düzeltilmiş hali alındı15.11.2014
Kabul edildi27.11.2014
Çevrimiçi yayınlandı01.03.2015

ÖZ

Türkçe dersi, okuma-yazma öğretimi sürecinden ortaokulun son sınıfına kadar, belirlenen kazanımlar doğrultusunda dil gelişimi sürecinin örgün eğitimde üzerine yerleştirildiği en temel basamaktır. Bu süreçte Türkçe ders kitaplarının dört temel dil becerisini kazandırmada ve geliştirmede en öncül materyal olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Türkçe ders kitapları, her ne kadar ülkemizdeki öğretim programlarında ölçüt alınan yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlansa da, ulaşılması hedeflenen kazanımlar göz önüne alındığında, kitapların eğitsel yönünde farklı sorunları olduğu yapılan birçok çalışmada ortaya konmuştur. Ders kitaplarının önemli eğitsel özelliklerinden biri de metinlerle birlikte kullanılan görsellerdir. Bu çalışmada 2013-2014 eğitim-öğretim yılında okutulan Zambak Yayınevine ait ilkokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerle görsellerin resim-metin ilişkisi açısından değerlendirmesi yapılmıştır. Betimsel bir çalışma olan araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Metinde kullanılan görsel sayısı, görsellerin metinde konumlandırılma şekli, kullanılan renkler ve renklerin çocuğa göreliği, resim-metin ilişkisi kategorilerine bakılarak değerlendirilmeler yapılmıştır. Çalışmada incelenen 56 görselden sadece 18 tanesinde resim-metin ilişkisi yeterli düzeyde bulunmuştur. Görsellerin 26 tanesi resim-metin ilişkisi açısından yeterli değildir. 12 tanesinde ise ilişkinin kısmen yeterli olduğu tespit edilmiştir.

© 2015 IOJES. Tüm hakları saklıdır

Anahtar Kelimeler:
Ders kitabı,Türkçe ders kitabı, Resim, metin, görsel, çocuğa görelik.

Giriş

"Metin, belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Bildirişim değeri olmayan yazılı ya da sözlü belge metin değildir" (Günay, 2013:45)."Yazılı ya da sözlü bir dil dizgesinin metin değeri taşıyabilmesi için öncelikle belirli bir bağlamda bildirişim değeri taşıması gerekir" (Onan, 2013).Metin kelimesinin *texe* kelimesinden geldiği ve Fransızcada dokumak veya örmek anlamında olduğu ifade edilmektedir. "Türkçedeki *tekstil* kelimesinde olduğu gibi metin, dille oluşturulmuş anlamlı bir örüntüyü ve bütünü anlatmaktadır" (Güneş, 2013:606).

İllüstrasyon ise TDK Güncel Türkçe Sözlük'te resimleme olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Verilmek istenen mesajın kısa yolla anlatıldığı görsel bir dil olan illüstrasyonlar, ders kitaplarında çocuğun algılamasını pekiştirmek amacıyla kullanılmaktadır. İllüstrasyonlar kavram oluşturabildiği gibi, metinden bağımsız tek başına da anlam bütünlüğü de sağlayabilir (Mardi, 2006:4). Bunun yanında metnin önüne geçen ya da gerisinde kalan illüstrasyonların bilişsel süreçte karmaşaya sebep olabileceği de düşünülebilir.

Fang (1996)'a göre illüstrasyonların metni destekleme işlevinin yanında, haz verme, motivasyonu arttırma, öyküyü anlatma ya da öykünün anlamını güçlendirme, kavram öğretme, değerlendirme becerilerini geliştirme ve farkındalık oluşturma gibi işlevleri de bulunmaktadır. Fang, aynı zamanda öğretmenlerin, yazarların ve kitap resimleyenlerin; iletilen bilgi ile beraber resimlere, baskı kalitesine ve çocuk okurun hassas etkileşimine daha duyarlı olmaları konusuna da vurgu yapmaktadır.

"Resmin kitaplarda başta gelen işlevi, kitabın içeriğinin kavranması, kavranan içeriğin akılda kalması ve resimlerin estetik değeriyle çocuğun beğeni düzeyini yükseltmesidir" (Kaya, 2011:17). Resimlerin açık,

[1] Sorumlu yazarın adresi: Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Davutpaşa Kampüsü Esenler /İstanbul Türkiye.
Telefon: +90 (212) 3834862
Faks: +90 (212) 3834808
e-posta: bayrambas@gmail.com

net ve metinle ilişkili olması, sanatsal değerler taşıması önemlidir (Gönen, Katrancı, Uygun, Uçuş, 2011:264). Görsellerin seçiminde çocuğun gelişimsel özelliklerine dikkat edilmelidir (Karatay, Pektaş, 2012:189) 1.sınıftaki çocuk (7-9 yaş)şematik dönemdedir. Bu dönemdeki çocuğun nesneyi nasıl gördüğü, o nesneye yüklediği anlam, deneyimleri, bir nesneye dokunarak ya da onu gözlemleyerek etkilenmesi şemanın oluşunu belirler (Yavuzer, 2013:55). 7 yaşından itibaren çocuklar boşluktaki tüm varlık ve nesnelerin birbirleriyle bağlantılı olduğunu keşfederler. Kendini çevrenin bir parçası olarak gören çocuk, yaptığı resimlerde aynı eşyaya aynı rengi koyarak tekrarlardan oluşan bir renk şeması oluşturur (Kehnemuyi, 2009:25). Piaget'in bilişsel gelişim dönemlerinden somut işlemler döneminin ilk iki yılı ile kesişen bu evrede, çocuğun benmerkezcilikten kurtulması ile birlikte bir nesne ya da olayı sahip olabileceği diğer özellikler açısından ele alması şematik dönemle paralel bir gelişim olduğunu göstermektedir.

Renk duygusunun, insanlarda gelişmiş olduğu, insanların birbirinden farklı değişik renkleri görebildikleri bilinmektedir (Cüceloğlu, 2013:117). Kitaplarda çocukların ilgisini çeken, onlarda neşeli bir etki yaratan renklerin kullanımına özen gösterilmelidir. Bununla birlikte görsellerde uygulanan tekniğin ve kullanılan renklerin kitabın bütünüyle tutarlı olmasına dikkat edilmelidir. Bir sayfada canlı renkler kullanılırken diğer sayfada soluk ve mat renkler kullanılmamalıdır (Kaya, 2011:17). Renklerin derinlik (perspektif)üzerinde de bazı etkileri vardır. Sıcak renkli, koyu tonlu, parlak, sert dokulu cisimler yakında; soğuk renkli, açık tonlu, mat, yumuşak dokulu cisimler uzakta etkisi oluştururlar. Bu sebeple sanatçılar kitap resimlerinde renk öğesinin bu özelliklerinden faydalanabilirler (Mardi, 2006:146)."Resimlerin sevimli, ilginç renkleriyle dikkat çekmesi; resimlerdeki nesne ve varlıkların insana özgü yetenekleri canlandırması, görsel öğelerin çocukları etkileyen anlatım özellikleridir. Resim, çocuklar için bir metinde sözcüklerle anlatılanın ya da anlatılmak istenenin ötesinde yeni anlamlar yaratabilir" (Sever, 2010). Bundan dolayı görseller yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır (Uzuner, Aktaş, Albayrak, 2010:732).

İletişimde beden dilinin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Yapılan araştırmalar sözlü iletişimin %7, ses tonunun % 38 etkili olduğundan söz ederken beden dili % 55 oranında etkilidir (Mehrabian, 1981). Çocukların iletişimlerinde duygularını yansıtıcı jest ve mimikleri kullanmaları, dil ve iletişim becerilerinin gelişmesi açısından önemli bir yere sahip olduğundan resimlemelerde, jest ve mimiklerin kullanımı oldukça önemlidir. Kitaplardaki resimlemelerin, metindeki durum ve olayları, karakterlerin duygu durumlarını yansıtıcı nitelikte olması gerekmektedir. Çocuklar resimlemelerde yer alan jest ve mimikler aracılığıyla duyguların, beden dili ile nasıl ifade edildiğini keşfetmektedirler (Alper ve Deretarla, 2011).Ders kitaplarında birbirine göre uygun konumlandırılmayan, uygun beden diline sahip olmayan figürler bulunmaktadır. İletişimin %55'inin beden dili ile sağlandığı düşünülürse, çocukların doğru jest ve mimik kullanımı açısından kitaplardaki görsellere bu açıdan da dikkat edilmesi gerekir.

"Ders kitapları diğer çocuk kitaplarından farklı olarak resimlenir. Ders kitaplarındaki resimlemeler, metine bağlı olarak bilgilendirmeyi sağlar. Resimlemenin metinle bağlantısının tam olmasının yanında çocuğun ilgisini çekebilecek estetik değerlere de sahip olması gerekmektedir. Resim-metin ilişkisi bulunan ancak estetik değerlerden yoksun bir resimlemenin yararından söz etmek mümkün değildir" (Ediş, 2000:8'den akt.: İşcan, 2004:90). Kitap resimleri eğlendirici ve öğretici nitelikte olmalı çocuklara estetik zevk kazandırmalıdır. İlköğretimin özellikle ilk basamaklarında, ders kitaplarında bulunan görsellerin çocuk üzerinde önemli etkisi vardır. Ders kitaplarının yazımında çocuğun gelişimsel özellikleri dikkate alındığı gibi, resimlenmesinde de aynı özenin gösterilmesi gerekir. Resim-metin ilişkisi açısından resimlemeleri gerçekleştiren ressamın bu konuda eğitim almış başarılı bir yorumcu olması beklenmektedir (Ertok Atmaca, 2006). "Kitap ressamı, bir kitap metninin ve resimlerinin çekici, anlaşılır ve mantıki bir biçimde düzenlenmesi olarak tanımlanan mizanpaj da dahil olmak üzere, grafik sanatlarının her çeşidini tanımalıdır" (Kantemir, 1979:199). Bir kitap resimlenirken öncelikle metnin içeriğini iyice kavramak, maketini yapmak gerekir. Metindeki olayların birebir resmini çizmek yerine ona görsel tadın nasıl verilebileceği konusuna dikkat edilmelidir. Bununla birlikte tiplerin yaşıyor olması için vücut dili ve yüz ifadeleri önemlidir. Okurun hayal gücünü kısıtlamamalıdır (Delioğlu, 2006). Ders kitabı yayınlayan her kurum, ders kitabının hitap ettiği hedef kitlenin psikolojisini bilen uzmanlardan ve görsel tasarımcılardan yararlanmalıdır (Yapıcı, 2004:129).Türkçe ders kitaplarında süsleyici öğe olarak çok fazla görsel kullanılmakta bu durum çocuğun metinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Estetik zevk kazandırmada önemli bir işlev üstlenen görseller alanında uzman illüstratörler tarafından çalışılmalıdır. Resim-metin

ilişkisi açısından önemli olan bu noktada, çocuğun içinde bulunduğu dönem ile kitap görselleri arasında bağlantı bulunması gerekmektedir.

Çocuk okuduğunu resimlerde görmeyi bekler. Resimlerin metnin içeriği ile çelişmemesi, olumsuz anlamlandırmalara sebep vermemesi gereklidir. Resimsel anlatımlar, metinde geçeni ortaya koymanın ötesinde, metnin planı ya da ana düşüncesiyle örtüşen ve buna ek olarak yeni ve zengin ayrıntılara da sahip yeni bir konumda olmalıdır (Kara, 2012:229).

Resimlerde metinler gibi kompozisyon meydana getirirler. Resim-metin ilişkisi üç farklı şekilde olabilir: Resmin ve metnin aynı sayfada ya da yan yanadır. Çocuk metni okur ve arada resimlere bakar ya da resimlere bakar ve metni okur. Böylece metinde anlatılanla, resimde görülenler birbirini destekleyip tamamlar. Resim önce, metin sonra verilir. Bu tasarımda çocuk önce metnin gidişatını tahmin eder. Bu tür tasarımlar, çocukların tahmin etme, kestirme, yordama gibi becerilerini kullanabilmesini hedeflemektedir. Son şekilde de metin önce, resim sonra verilir. Öğrenci önce metni okur; daha sonra okuduğu kurguyu resim kanalı ile pekiştirir (Baş, 2012:165).Metin ve resmin iç içe tasarlandığı durumlarda, metin için kullanılan yazı rengi ile zemin renginin birbiri ile zıtlık oluşturmasına dikkat edilmelidir. Aksi takdirde metni okumak güçleşecektir (Karatay, Pektaş,2012:187). Okunabilirlik açısından metin-zemin ilişkisi önemle ele alınmalıdır. Metin-fon zıtlığının yetersiz olduğu, görsellerle metinlerin çakıştığı ve koyu renk fon içinde açık renk yazının sıklıkla tercih edildiği görüldüğünden metin-zemin ilişkisi üzerinde önemle durulmalıdır (Sürmeli ve Kaptan, 2011) . Resimler metnin veya sayfanın en uygun yerine konularak resim ile metnin, sayfa düzeni bakımından, bir bütün oluşturmasına özen gösterilmelidir (Oğuzkan, 2013:368).“Eğitimde etkili bir araç olan resimli kitaplarda yer alan resimlemelerin okuyucunun görsel algısı ve bilişsel sistemiyle tam olarak etkileşim içinde olması, eğitimin temel hedefi olan öğrenmenin gerçekleşebilmesi için gereklidir” (Kayabekir, 2010:149).

Bu çalışma, 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’ndaki resimlerin metin ile ilişkisini incelemek, resimlerin konumlandırılma şekillerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın evrenini, 2013-2014 eğitim- öğretim yılında Türkiye’deki ilkokullarda okutulan 1. Sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi ise Zambak Yayınevi’ne ait 1. Sınıf Türkçe ders kitabıdır. Çalışmanın verileri örneklemde yer alan 4 bilgilendirici metin, 6 öyküleyici metin, 2 şiir ve 56 görselden elde edilmiştir. Ele alınan her metindeki görseller, metin- resim ilişkisi açısından incelenmiştir. Kitapta bulunan dinleme ve serbest okuma metinleri ile bunlara ait görseller çalışma kapsamının dışında bırakılmıştır.

Bulgular

Bilgilendirici Metinlerdeki Resim-Metin İlişkisi Üzerine Bulgular

Metnin Adı: Masallar
Metnin Yazarı: Nur Bilimer
Metnin Bulunduğu Sayfa: 12

Metinde, masal kahramanlarının, gerçek masallarda yaptıkları hatalara düşmediği için masalların seyrini değiştirdikleri anlatılmıştır. Metin için toplam beş görsel kullanılmış; görseller tüm sayfalarda metnin üstünde yer almıştır. Görsellerde figürler canlı, renkler parlaktır. Metinde çok fazla görsel kullanılmasına rağmen, resim-metin ilişkisi kısmen yeterlidir.

İlk görselde metindeki ana karakterin ev ortamı sahne olarak seçilmiştir. Karakterin yanında duran kitabın kendine ait olduğu düşünülürse, ilkokul düzeyi için sayfa sayısı fazla olan bir kitap olduğu görülmektedir. Pencereden görünen kısma bakıldığında çocuk, kalabalık bir şehirde yaşamaktadır. Metinde çocuğun gözlerini kapatarak dinlendiğinden bahsedilirken, görselde çocuk gözleri hafif aralık bir şekilde yatarken resmedilmiştir. Koltuğun yanında duran sehpada ve sehpanın üzerindeki resimlerde ise netlik söz konusu değildir. Görselde resim-metin ilişkisi kısmen bulunmaktadır.

Metnin ikinci görselinde, çocuğun Masalcı Dede’nin sesini duyarak masal kaseti almak için aşağıya sepet uzatması resmedilmiştir. Metinde çocuğun üç kaset aldığı belirtilirken, “Masalcı Dede” figürünün elinde bir kaset görülmektedir. Görselde evlerin resmin merkezine doğru çizildiği görülmektedir. Derinliğe

çok fazla dikkat edilmemiştir. Perspektif, bu yaş grubu çocuklar için önemli olmamakla birlikte görsel tasarımcıların resimleri çocuk gibi değil çocuğa göre yapmaları gerekmektedir. Görselin sağında bulunan evler, cami ve sokağın görüntüsü sahnenin küçük bir köy olarak seçildiğini düşündürürken solda görünen apartman, resimle bütünleşmemiştir. Bununla birlikte ilk görselde pencereden görünen kısım şehir görüntüsünü andırırken, ikinci görsel bahsedilenden bağımsızdır. Resim-metin ilişkisi kısmen bulunmaktadır.

Metinde çocuğun kasetleri dinlemeye başladığı ifade edilmektedir. Üçüncü görsel, Pamuk Prenses ve cadı figürünün bulunduğu bir sahneden oluşmaktadır. Oysa metinde "Fareli Köyün Kavalcısı" ve "Uyuyan Güzel" masallarından da söz edilmektedir. Görselle metin arasında kısmen ilişki vardır. Görselde kötü kavramının, cadı karakterinin yüz hatlarıyla örtüştüğü görülmekle birlikte cadının yüzünde anlamsal bir derinlik yoktur. Figürlerin birbirine göre duruşları belirsizdir.

Metnin dördüncü görselinde ormanda büyüğüyle yürüyen "Kırmızı Başlıklı Kız" karakteri resmedilmiştir. Metinde, çocuk "Kırmızı Başlıklı Kız" masalının sonunu merak etmiş ve "Masalcı Dede" karakterine seslenmek için pencereye yönelmiştir. Masalcı Dede'nin sokakta olmaması üzerine masalın sonunu kendisi getirmiştir. Çocuğa göre "Kırmızı Başlıklı Kız" ormana yalnız gitmemiş ve kurdun tuzağına düşmemiştir. Görselde kızın ormana yalnız gitmediği görülmektedir. Görselle metin arasında anlamlı bir bağlantı bulunmaktadır.

Metinde, adı geçen masalların sonlarının olumlu bittiği anlatılmaktadır. Son görselde sahne olarak tekrar çocuğun evi seçilmiştir. Çocuğun yüzü, dinlediği masalların ve hayalini kurduğu sonun verdiği mutluluğu göstermektedir. Görsel, çocukların hayal dünyalarını zenginleştirecek niteliktedir. İlk görselde koltuğun yanında sehpa, üstünde çerçeve ve duvarda tablo bulunmaktadır. Beşinci görselde ise eşyalar olması gereken yerde çizilmemiştir. İki görsel arasında mantıklı bir bağ bulunmamaktadır. Bununla birlikte masanın üzerindeki not defterinin öğrencide teyp kaseti izlenimi oluşturabilme ihtimali, resim-metin ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Genel olarak bakıldığında ise resim-metin ilişkisi bulunmaktadır.

Metnin Adı: Kutu Kutu Pense
Metnin Yazarı: Itır Arda- Seyran Deniz
Metnin Bulunduğu Sayfa: 38

Metinde, "Kutu Kutu Pense" oyununun iki farklı oynanma şekli anlatılmıştır. Görseller, metin ile aynı sayfada iç içe tasarlanmıştır. Metnin yazı rengi ile zemin birbirine zıt renktedir. Bu sebeple metni okumada bir sıkıntı yaşanmamaktadır. 1. sınıf öğrencilerinin masalımsı ve çocuksu çizgilerden hoşlandığı (Batur, 2010:187)düşünülürse, metnin görsellerinin bu ifade ile örtüştüğü söylenebilir. Metin için dört görsel kullanılmıştır. Figürler, çocukların yaş grubuna uygun olduğu için özdeşim kurmalarına yardımcı olmaktadır. Renkler canlı ve parlaktır. Hayvan ve bitki figürleri, tüm görsellerde resmi dikkat çekici hâle getirmek amacıyla kullanılmıştır. Resimle metin arasında kısmen bir ilişki vardır.

İlk görselde, iki kız ve iki erkek olmak üzere dört çocuk bulunmaktadır. Figürlerden birinin, diğerlerine oyunu anlattığı, yüz ifadesi ve beden diliyle gösterilmiştir. Görselde sahne olarak çimenlerin bulunduğu bir alan seçilmiştir. Yerlerde renkli çiçekler ve mantarlar sayfayı süslemek amacıyla kullanılmıştır. Buradan yola çıkılarak metnin anlatıldığı zaman diliminin ilkbaharın sonları, yazın başlangıcı olduğu düşünülebilir. Figürler, uzun kollu, mevsime uygun olmayan giysilerle resmedilmiştir. Bu durum çelişki oluşturmaktadır. Metindeki kız figürlerden biri, "Kutu Kutu Pense" oyununu anlatmaktadır. Metinde oyuncuların el ele tutuşarak dönmeye başlamaları belirtilmesine rağmen, görsel anlatılanlarla örtüşmemektedir. Resim, metnin gerisinde kalmıştır; aralarında kısmen bir ilişki bulunmaktadır.

İkinci görselde, sahne olarak çimenlik bir alan tercih edilmiştir. Oyuncuların, oyunun başlangıç aşamasında oldukları daire oluşturmalarından anlaşılmaktadır. Dikkatli bakıldığında çocukların el ele tutuşmadıkları görülmektedir. Çocukların yüz ifadelerinde anlamsal derinlik yoktur. Metinde, ismi söylenen oyuncunun arkasını döndüğü bölüm anlatılmaktadır. Görsel, burada da metnin gerisinde kalmıştır. Metinle görsel arasında doğrudan ilişki yoktur.

Üçüncü görselde, sahneye ilk iki görsele ek olarak bir ağaç eklenmiştir. Perspektife dikkat edildiği görülmektedir. Çocuklardan birinin arkası dönüktür. Çocukların oyuna paralel olarak tekrar önlerine dönmeye başladıkları düşünülürse, bu noktada resim-metin ilişkisinin varlığından söz edilebilir; ancak

metnin ikinci kısmı ile ilgili bir resimleme yapılmamıştır. Çünkü metinde ilk önce çocukların tekerleme eşliğinde önlerine döndükleri kısım anlatılmış, daha sonra oyunun farklı bir oynanma şeklinden bahsedilmiştir. Metin, bu görselde de ileri gitmiştir. Bu sebeple resim- metin ilişkisi zayıftır.

Metnin son bölümünde, ebe tarafından seçilmeyen son oyuncunun diğer oyuncular tarafından kızdırıldığı belirtilmiştir. Dördüncü görselle metin arasında doğrudan bir ilişki vardır. Kızdırılan figürün yüz ifadesi, metnin içeriği ile örtüşmektedir; ancak görseldeki gibi sinirli ve mutsuz bir yüz ifadesi ile çizilen figür, çocuğun oyunda kaybetmeye karşı olumsuz algı geliştirmesine, hoşgörü kavramından uzaklaşmasına sebep olabilir. Resim-metin ilişkisi kısmen vardır.

Metnin Adı: Oya'nın Saati
Metnin Yazarı: Sacide Uslu- Hakkı Uslu
Metnin Bulunduğu Sayfa: 97

Metinde, Oya'nın gördüğü rüya anlatılmaktadır. Rüyada kalbi Oya ile konuşmakta, ona görevlerini anlatmakta, kendisine ve diğer organlarına iyi bakmasını öğütlemektedir. Metin için yedi görsel kullanılmıştır. Tüm görseller metnin üstünde yer almaktadır. Bu durum öğrencilerin tahmin etme, kestirme ve yordama becerilerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Sahne olarak karakterin evi kullanılmıştır. Resim-metin ilişkisi yeterli düzeyde değildir.

Birinci görselde, Oya oturma odasında anne ve babasıyla koltukta resmedilmiştir. Oya annesine sarılırken babasının onlara sevgiyle baktığı görülmektedir. Resimde renkler oldukça canlıdır. Figürlerin yüzlerinde anlamsal derinlik vardır. Metinde ise Oya'nın yatma hazırlıklarını yaptıktan sonra, anne ve babasına iyi geceler dileyerek odasına gittiği, bütün gün yorulduğu için kolayca uykuya daldığı ifade edilmiştir. Görselde, ana karakterin anne ve babasına iyi geceler dilediği an gösterildiğinden resim-metin ilişkisi vardır.

İkinci görselde, karakter yatağında şaşkın bir yüz ifadesi ile otururken gösterilmiştir. Figürün jest ve mimikleri duygularının aktarılması için yeterlidir. Metinde, Oya'nın "Tik, tak!" şeklinde bir ses duyduğu ve şaşırdığı belirtilmiştir. Görselde de yukarıda belirtildiği gibi karakterin şaşkın bir ifadeye sahip olmasından dolayı resim-metin ilişkisi olduğu söylenebilir.

Üçüncü görselde, karakter yine yatağında resmedilmiş, odayı gören açı değiştirilmiştir. Önceki resimde mor olan çarşaf, bu resimde pembe olarak renklendirilmiştir. Figür yine şaşkındır. Metinde, Oya'nın kalbini ona seslenmekte, yerini söylemekte, vücut için bir pompa görevi gördüğünü anlatmaktadır. Görselde kalp ile ilgili bir çizim bulunmadığından resim-metin ilişkisi yeterli değildir.

Dördüncü görselde, karakter şaşkın yüz ifadesinden çıkmış, mutlu bir ifadeye bürünmüştür. Sol yanında kırmızı bir kalp figürü dikkat çekmektedir. Kalbe gözler, ağız, el ve kol eklenmiştir. Somutlaştırma açısından önemli olsa da kalp şekline uygun olmayan çizim, öğrencinin yanlış öğrenmesine sebep olabilecek niteliktedir. Metinde, Oya'nın kalbini fark ettiği yazılmıştır. Görselde de karakter kalbini işaret etmektedir. Bu sebeple resim-metin ilişkisi kısmen bulunmaktadır.

Beşinci görselde, kalp figürü sayfayı süslemek için tek başına kullanılmıştır. Buradaki çizimde de gerçekten uzaklaşıldığı görülmektedir. Metinde kalp kendisini elmaya benzetmekte ve görevlerinden bahsetmektedir. Öğrencilere kavramlar yanlış aktarılmakla birlikte resim-metin ilişkisinden söz etmek mümkün değildir.

Altıncı görselde Oya, endişeli görünmektedir. Kalp figürünün sol taraftan sağa kaydığını söylemek mümkündür. Metnin ikinci görselinde Oya'nın solunda olan nesneler, ilgili resimde sağ tarafa yerleştirilmiştir. Bu sebeple simetrik bir hata yapılmıştır. Metinde, Oya'nın kalbini ve yaşamayı çok sevdiğini söylemesi üzerine, kalbi Oya'ya kendisine ve diğer organlarına iyi bakmasını öğütlemektedir. Görseldeki karakterin yüz ifadesi metinle örtüşmemektedir. Resim-metin ilişkisi yoktur.

Son görselde, Oya yine yatakta otururken resmedilmiştir. Metnin üçüncü görselinin simetriği olan bu kısımda da kalbin sağ tarafa yerleştirildiği görülmektedir. Metinde, Oya'nın rüyada olduğu ve uyandığında bunu fark ettiği ifade edilmesine rağmen, karakterin rüyada olduğunu belirtecek bir çizim yapılmamıştır. Dolayısıyla resim-metin ilişkisi yoktur.

Öyküleyici Metinlerdeki Resim-Metin İlişkisi Üzerine Bulgular

Metnin Adı: Rengini Arayan Top
Metnin Yazarı: Aytül Akal
Metnin Bulunduğu Sayfa: 17

Metinde, renksiz topların renk seçme gününde yaşadıkları anlatılmaktadır. Tüm toplar istedikleri renge boyanmışlardır. Geç gelen renksiz top, boyaların bittiğini görünce üzülmüştür. Renkli toplar, onun üzülmesini istemediklerinden sırayla üzerine zıplayarak onu rengârenk hâle getirmişler ve mutlu bir şekilde yeryüzüne dağılmışlardır. Metin için toplam altı görsel kullanılmıştır. Metnin birinci ve üçüncü görselleri metnin altında, diğerleri metnin üzerinde yer almıştır. Metnin altındaki resimler çocuğun okuduğunu resimle pekiştirmesini sağlarken, metnin üstündeki resimler tahmin, kestirme, yordama gibi üst düzey becerilerini kullanmasını amaçlar (Baş, 2012:165). Resimlemeler, çocuğun ilgisini çekecek şekilde olmasına rağmen, resim-metin ilişkisi açısından yeterli değildir.

İlk görselde, doğada bir alan sahne olarak seçilmiştir. Sahneye kırmızı, turuncu, yeşil ve mavi toplar yerleştirilmiştir. Resim metnin altında yer almaktadır. Metnin bu sayfasında, renksiz topların renklerini seçecekleri yere gideceklerinden söz edilmesine rağmen, resmedilen tüm figürlerin renkli olduğu görülmektedir. Görsel, metnin önüne geçmiştir. Figürler metinde anlatıldığı gibi çok mutlu çizilmiştir. Etrafa dökülen boyalar, fırçalar, toplardan sıçrayan boya kalıntıları dikkat dağıtıcı unsurlardandır. Bu sebeplerden dolayı resim-metin ilişkisi yeterli değildir.

İkinci görselde sahne değişmemiştir. İlk görseldeki dört topa değişik renklerde toplar eklenmiştir. Figürlerin hepsi mutlu görünmektedir. Metnin bu bölümünde, tüm topların kırmızı rengi tercih ettikleri, kırmızı topun ise renginden dolayı kendisini üstün gördüğü anlatılmaktadır. Resimde anlatılanla örtüşen anlamlı bir durum bulunmadığından resimle metin arasındaki bağlantı yeterli değildir.

Üçüncü görselde, sahnenin ve topların duruşunun, ikinci görselin simetriğinin olduğu görülmektedir. Metinde renk seçimine geç kalan renksiz topun geldiğinden söz edilmektedir; ancak resimde renksiz top yer almamaktadır. Bu sebeple görsel metni desteklememektedir.

Metnin ilgili sayfası, renk seçimine geç kalan renksiz topun üzüntü ve buna razı olmayan mavi topun onun üzerine zıplayarak iz bırakması üzerine kurgulanmıştır. Dördüncü görselde renksiz top üzgün bir yüz ifadesi ile çizilmiştir. Buna karşılık diğer topların neşeli oldukları göze çarpmaktadır. Bu durum öğrencide etik açıdan olumsuz bir düşünce oluşturabilir. Sahne birinci görselde kullanılan ile aynıdır. Resim-metin arasında ilişki bulunmamaktadır.

Beşinci görselde, birinci ve dördüncü görsellerdeki sahne kullanılmasına rağmen, fırçaların ve boyaların diğer iki resme göre simetrik çizildiği görülmektedir. Ancak sahnede simetri hatası yapılmıştır. Toplar mutlu bir ifade ile çizilirken, renksiz topa rengini veren mavi top şaşkın bir yüz ifadesi ile resmedilmiştir. Tüm topların zıplayarak renksiz topu renklendirdiği ilgili görselde bulunmaktadır. Resim-metin arasında ilişki vardır.

Son görselde, neşeli bir şekilde havaya zıplayan toplar görülmektedir. Bu resim ikinci görselin simetriğidir. Metinde yeryüzüne dağılan toplardan söze edilmesine rağmen, toplar gökyüzünde resmedilmiştir. Bu yüzden resim-metin ilişkisi yeterli değildir.

Metnin Adı: Göçmen Kedi
Metnin Yazarı: Mevlana İdris Zengin
Metnin Bulunduğu Sayfa: 23

Metinde, sonbaharın gelişiyle sıcak ülkelere göç eden kuşları seyreden bir kedinin, kuşlara özenerek uçmak istemesi anlatılmaktadır. Metin için beş görsel kullanılmıştır. Görseller metin ile aynı sayfada verilmiştir. Zemin rengi ile metin renginin zıt olduğu görülmektedir. Bu sebeple metni okumada sorun yaşanmamaktadır. Renkler canlı, figürler nettir. Sahne, her sayfada farklıdır. Resim- metin ilişkisinin kısmen yeterli olduğunu söylemek mümkündür.

İlk görselde sararıp düşen ağaç yaprakları görülmektedir. Bununla birlikte ağaçlar sonbahar mevsimine göre fazla yeşildir. Kedi figürü uygun şekilde konumlandırılmamıştır. Metinde, kedinin göçmen kuşlara uzun uzun baktığı ifade edilirken, görselde böyle bir durum söz konusu değildir. Göç eden dört kuş, ağacın

çevresinde toplanmış olarak resmedilmiştir. Yaprakların çevresine çizilen çizgiler, çocukta yaprakların düştüğü algısı yaratmasına yardımcı olmaktadır. Metinde, sonbaharın gelişiyle ağaçların yapraklarının sarardığı ve yeryüzüne düştüğü belirtilmektedir. Siyah bir kedinin göçmen kuşları seyrettiği belirtilmiştir. Bunlara dayanarak, resim-metin ilişkisinin kısmen bulunduğu söylenebilir.

İkinci görselde, evin çatısında kendisini kanatlı olarak hayal eden bir kedi figürü görülmektedir. Dökülen yapraklar ve göçmen kuşlar bu görselde de bulunmaktadır. Çocuk okuduğunu resimde görebilmektedir. Metnin ilgili sayfasında, kedinin bir evin saçağında oturup kuşları seyrettiği, kendisini bir kuş olarak hayal ettiği anlatılmaktadır. Görsel, metni desteklediğinden resim metin ilişkisi bulunmaktadır**.**

Üçüncü görselde, sahne olarak yeşil bir alan tercih edilmiştir. Metin, zaman dilimi olarak sonbahar mevsimini esas alırken, görselde yemyeşil bir ağaç, çimenler ve çiçekler olduğu görülmektedir. Bu sebeple sahne metinle çelişmektedir. Kedi figürü metinde söylendiği gibi ağacın tepesinde mutlu bir yüz ifadesi ile çizilmiştir. Sayfanın sağ tarafına yerleştirilen pembe kuşlar, çocuğun hayal gücünün gelişmesine katkı sağlamakla birlikte metinle ilişkili değildir. Metinde, kendisini kuş olduğuna inandıran kedinin ağaca tırmandığı ifade edilmiştir. Resim-metin ilişkisi kısmen yeterlidir.

Dördüncü görselde, sahne olarak ağaç ve çimenlik alan seçilmiştir. Kedi figürünün yüzündeki korku ifadesi, ağaçtan düşerken hissettiği duyguları anlatmıştır. Etraftaki pembe kuşlarında durumdan korktukları gösterilmeye çalışılmıştır. Metinde, kedinin çırpınarak ağaçtan atlaması anlatılmıştır. Görseller anlatılanlar ile kesiştiğinden resim-metin ilişkisi olduğu söylenebilir.

Son görselde, kedinin ağaçtan düştüğü an resmedilmiştir. Etrafına çizilen yıldızlar onun zor durumda olduğunu göstermektedir. Kuşlar kırmızı ve pembe renktedir. Göçmen kuşlara bu görselde de yer verilmemiştir. Metnin ilgili bölümünde, kedinin yere düşmesi üzerine, kendisini kötü hissettiği ifade edilmiştir. Resim- metin ilişkisi kısmen bulunmaktadır.

Metnin Adı: Damlacığın Yolculuğu
Metnin Yazarı: Anne Geelhaar (Çeviren: Tarık Demirkan)
Metnin Bulunduğu Sayfa: 90

Metinde su damlasının önce gökyüzüne yükselmesi, ardından havanın soğumasıyla birlikte kar tanesi olarak tekrar gökyüzüne inmesi çocuksu bir dille anlatılmıştır. Su döngüsü masalımsı olarak ifade edilmiştir. Metin için yedi görsel kullanılmıştır. Görsellerin ilk altısı metnin üstünde, sonuncusu metnin altında verilmiştir. Figürler yaratıcı düşünme becerilerini ve hayal dünyasını geliştirecek niteliktedir. Resimlerde mavi tonları kullanılmıştır. Resim metin ilişkisi kısmen vardır.

Birinci görselde denizin altı sahne olarak seçilmiştir. Çeşitli bitkiler, balıklar, denizatı, ahtapot, köpek balığı ve su damlası görsele yerleştirilmiştir. Gökyüzünü ve denizi ayırmak için mavinin tonları kullanılmıştır. Su damlasının çok büyük boyutta çizildiği görülmektedir. Bu durum çocuğun küçük-büyük kavramını algılamasında sorun yaratabilir. Metinde su damlacığının denizde yüzerken bir ses duymasından söz edilmektedir. Görselde su damlacığı denizde yüzerken resmedilmiştir. Resimle metin arasında bağlantı bulunmamaktadır.

İkinci görselde, deniz sahne olarak seçilmiştir. Karanın bir kısmı görülmektedir. Kuşlar ve zıplayan bir balina görsele eklenmiştir. Öğrencilerin resme denizin üzerinden bakmaları sağlanmıştır. Metinde damlacık kendisine seslenenin önce martı olduğunu düşünmüş daha sonra güneşin seslendiğini fark etmiştir. Görselde ise güneş resmedilmemekle birlikte martı ve damlacık arasında bir konuşma olduğu izlenimi verilmiştir. Resim metin ilişkisi kısmen vardır.

Metinde, damlacığın güneşle yolculuk yapmayı istemesi üzerine güneşin yeryüzünü ısıttığı ve damlacığın çevresindeki diğer damlacıklarla birlikte gökyüzüne yükselmeye başladığı belirtilmiştir. Üçüncü görselde sadece karşılıklı konuşma gösterilmiş, damlaların yeryüzüne yükselişleri bir sonraki görsele bırakılmıştır. Resim, metnin gerisinde kalmıştır. Bu sebeple resim metin ilişkisi yeterli değildir.

Dördüncü görselde sade bir sahne seçilmiştir. Su damlalarının güneşe doğru yükseldiğini gösteren bu görsele, martı eşlik etmektedir. Su damlaları korkulu bir yüz ifadesi ile gösterilmiştir. Bulutlar resme derinlik katmak amacıyla kullanılmıştır. Metinde, su damlacıklarının yükseldikçe üşüdükleri, bulutlarla

birleştikleri ve yukarıda dinlendikleri anlatılmaktadır. Görselde sadece gökyüzüne yükselen damlalar görülmektedir. Resim, burada da metnin gerisinde kalmıştır. Resim metin ilişkisi yoktur.

Beşinci görselde, bulutlar ve onlardan düşen damlacıklar resmedilmiştir. Bulut sevimli bir yüz ifadesi ile gösterilirken damlacıklar oldukça korkmuş görünmektedir. Metinde bulutun su damlalarına gitme vaktinin geldiğini söylemesi üzerine yeryüzüne düştükleri söylenmektedir. Resim, metinde anlatılanla ilişkili olduğundan, resim metin ilişkisi bulunmaktadır.

Altıncı görselde, damlacıkların kar tanesi olarak yeryüzüne düştükleri an resmedilmiştir. Perspektife kısmen dikkat edilmiş, panoramik açı kullanılmıştır. Gökyüzü koyu tonlarda boyanarak gerçeğe uygun hale getirilmiştir. Çevrenin kış mevsimi için fazla yeşil olduğu görülmektedir. Ağaçların soğuğa dayanıklı ağaçlardan seçilmesinden dolayı yeşil olması mantığa uygun olmakla birlikte, öğrencilerin ön bilgilerinin önemi burada ortaya çıkmaktadır. Kar taneleri, olduğundan büyük çizilmiştir. Metinde kar tanelerinin aşağıya inerken yeryüzünü net görmeye başladıkları, çocukların ise onlara bakıp koşuşturdukları ifade edilmiştir. İlgili kısmın tamamı resimde görünmemektedir. Resim metin ilişkisi yeterli değildir.

Son görselde, sokak sahne olarak tercih edilmiş, kar ile oynayan çocuklar resmedilmiştir. Kuşbakışı görüntüde çam ağaçları gösterilirken, bu resimde kış mevsiminde yaşaması zor olan bir ağaç yeşile boyanmıştır. Bu sebeple mantıksal bir çelişki bulunmaktadır. Evler siluet olarak gösterilmiştir. Kar tanelerinin yüz ifadeleri burada çizilmemiştir. Metinde, çocukların kar yağışından çok mutlu oldukları belirtilmiştir. Resme bakıldığında sokakta eğlenen çocukların yüzlerinden bunu görmek mümkündür. Resim metin ilişkisi vardır.

Şiir Türündeki Metinlerde Resim-Metin İlişkisi Üzerine Bulgular

Metnin Adı: Nasrettin Hoca
Metnin Yazarı: Mehmet Azim
Metnin Bulunduğu Sayfa: 72

Metin, Nasrettin Hoca'nın hayatı, fıkraları ve fıkralarının insanlara kattıklarını anlatan bir şiirdir. İki sayfayı kaplayan tek bir görsel kullanılmış; resim ve metin aynı sayfada verilmiştir. Zemin ve yazı rengi zıtlık oluşturduğundan okumada bir zorluk yaşanmamaktadır. Görsel, canlıdır ve sınıf düzeyine uygundur. Resim, metinle birebir örtüşmemekle birlikte Nasrettin Hoca'nın mizahi kişiliğini yansıtmaktadır. Görselde, zemin olarak doğadan bir alan seçilmiştir. Nasrettin Hoca, kavuğu, kürkü ve şalvarıyla yaşadığı döneme uygun olarak giydirilmiştir. Eşeğe ters binerken gösterilmesi mizahi kişiliğini yansıtmaktadır. Hoca'nın çevresinde çocuklar, hayvanlar ve bitkiler bulunmaktadır. Resim-metin ilişkisi kısmen vardır.

Metnin Adı: Çevre Koruma
Metnin Yazarı: Atila Çakıroğlu
Metnin Bulunduğu Sayfa: 104

Şiirde, doğanın faydaları ve onu korumak için yapılması gerekenler anlatılmaktadır. Şiir için tek görsel kullanılmıştır. Metin ve görsel aynı sayfada yer almıştır. Renkler öğrencinin ilgisini çekecek düzeyde canlıdır. Görselde, ağacın dalını kıran bir adam ve ona yaptığından dolayı kızan bir çocuk çeşitli hayvanlarla birlikte resmedilmiştir. İkinci sayfadaki görsel, ilk sayfadakinin simetriğidir. Birbirini tamamlar şekilde birleştirilip tek görsel hâline getirilmiştir. İkinci sayfaya süsleme amacıyla kelebek figürü eklenmiştir. Metin, çevreyi koruma başlığı altında denizi, ormanı, havayı, suyu, toprağı korumayı öğütlerken, görsel ağaca zarar veren bir adamı gösterdiğinden, anlatılanları tam olarak yansıtmamaktadır. Bu sebeple resim-metin ilişkisi yeterli değildir.

Tartışma ve Öneriler

Son yıllarda ülkemizdeki yazılı ders materyallerindeki illüstrasyon kullanımında bir artış söz konusu olmakla birlikte, illüstrasyonların niteliği için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir (İşler, 2003). Gelişmiş ülkelerin sunduğu ders kitapları veya yabancı dil eğitiminde kullanılmak üzere yurt dışından alınan ders kitapları göz önünde bulundurulduğunda ülkemizde Türkçe ders kitaplarının hem içerik hem de görsel tasarım yönünden istenilen düzeyde olmadığı anlaşılacaktır (Karatay ve Pektaş, 2012:200).

Metinle ilgisi olmayan görsellerin öğrenmede herhangi bir işlevi olmayacağı gibi, sadece süsleme amaçlı kullanılan görseller de çocuğun metinden uzaklaşmasına sebep olabilir. Görsel kullanımı, kavram öğretiminde bellekte kalma açısından etkili olsa da, metinden bağımsız olan ya da metinle çelişen görseller, kavramların yanlış öğrenilmesine sebep olabilir. İncelemede, görsellerin zaman zaman ya metnin önüne geçtiği ya da gerisinde kaldığı tespit edilmiştir. Metinde okunanların görsellerde olmadığı durumlarda, görsellerin eğitsel bir işlevi söz konusu olmayacaktır.

Bu çalışmada 12 metne ait 56 görsel alınıp resim-metin ilişkisi açısından incelenmiştir. Her metin için en az dört, en fazla yedi görsel kullanıldığı tespit edilmiştir. Görsellerden 18 tanesinde resim-metin ilişkisi yeterli düzeyde bulunmuştur. Görsellerin 26'sında ilişki yeterli değilken, 12'sinde resim-metin ilişkisinin kısmen yeterli olduğu anlaşılmıştır.

Bu bilgiler ışığında, ders kitaplarını hazırlayan kurumların alanında uzman kişi ve illüstratörlerle çalışmaya özen göstermelerinin bir zorunluluk olması gerektiği özellikle vurgulanmalıdır. Resimlerin ilgili sınıf düzeyine uygun olmasına, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini ve hayal gücünü geliştirmesine dikkat edilmelidir. Ayrıca ders kitaplarında farklı görsel öğelere de yer verilmelidir. Sınıf öğretmenleri Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi incelemesini yapmalı, eksiklik tespit ettikleri yerleri, daha verimli eğitim ortamı sağlamak amacıyla yeni görsellerle desteklemelidir. Türkçe ders kitapları hazırlatırken akademisyenlerin ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine özellikle başvurulmalıdır. İllüstratörlerin ve yazarların kitap hazırlama aşamasında eş güdümlü çalışmaları son derece önemlidir. Kitap hazırlayan uzmanlar, illüstratörleri metinlerin içeriği, iletileri ve eğitsel yönleri hususunda özellikle bilgilendirmeli ve onlara bu yönde amaçlı çalışmalar yaptırmalıdır. Bu çalışma ilkokuldaki tüm sınıf seviyelerindeki ders kitaplarını kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Kaynakça

Alper, T. ve Deretarla Gül, E. (2011*). Resimli ders kitaplarındaki karakterlerin duygu durumlarının incelenmesi*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. (5-7 Ekim 2011), Ankara.

Baş, B. (2012). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Batur, Z. (2010). Anadili öğretiminde göstergebiliminin yeri: Anadili ders kitaplarındaki sözel metinlerle görsel metinlerin bütünselliğinin analizi. *Turkish Studies*, 5(4), 174-200. doi: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1713

Cüceloğlu, D. (2013). *İnsan ve davranışı*. İstanbul : Remzi Kitabevi.

Delioğlu, M. (2006). Kitap illüstrasyonları üzerine bir dosya-anket. *Sanat dünyamız*, 98. Erişim tarihi: 15 Nisan 2014, http://www.ykykultur.com.tr/dergi/?makale=240&id=36

Ertok Atmaca, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarında görsel tasarım ve resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 318-328.

Fang, Z. (1996). Illustrations, text, and the child reader: What are pictures in children's storybooks for? *Reading Horizons*, 37, 130-142.

Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 160, 250-265.

Günay, D. (2013). *Metin bilgisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

Güneş, F. (2013). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğretim. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı)*, 11, 603-637.

İşcan, A. (2004).*İlköğretim ikinci kademe sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan edebi metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü*. Yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İşler, A. (2003). Ders kitaplarında illüstrasyon ve işlevleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 157. Erişim tarihi: 10 Nisan 2014, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/isler.htm

Kantemir, E. (1979). Çocuk kitapları sorunu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 191-202.

Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1, 225-232.

Karatay, H ve Pektaş, S. (2012). Türkçe ders kitaplarının incelenmesine yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 183-204, doi: http://dx.doi.org/10.14520/adyusbd.315

Kaya, M. (2011). Çocuk edebiyatı kitaplarında resim. *Eğitim-Sen okul öncesi çocuk edebiyatı kitap kataloğu, (17-20)*. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.

Kayabekir, T. (2010). *İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı tasarımında yer alan illüstrasyonların metne uygunluk açısından değerlendirilmesi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kehnemuyi, Z. (2009). *Çocuğun görsel sanat eğitimi*. İstanbul: YKY.

Mardi, H. Ö. (2006). *Çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma*. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

MEB (2013), *İlköğretim Türkçe dersi 1. sınıf öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Zambak Yayınları.

MEB (2013), *İlköğretim Türkçe dersi 1. sınıf ders ve öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Zambak Yayınları.

Mehrabian, A. (1981). *Silent messages*: *Implicit communication of emotions and attitudes*. Belmont, CA: Wadsworth.

Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Onan, B. (2013). *Dil eğitiminin temel kavramları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.

Sürmeli, K. ve Kaptan, A.Y. (2011). *Çocuk dergilerinin grafik tasarımı*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.(5-7 Ekim 2011), Ankara.

Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr.

Uzuner, S., Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (İllüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 721-733.

Yapıcı, M. (2004). İlköğretim 1. kademe ders kitaplarının öğrenci düzeyine uygunluğu. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 121-130.

Yavuzer, H. (2013). *Resimleriyle çocuk*.İstanbul: Remzi Kitabevi.